

Analiza proračuna Općine Orašje

Arlović, Katica

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:507363>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij (financijski menadžment)

Katica Arlović

ANALIZA PRORAČUNA OPĆINE ORAŠJE

Završni rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij (financijski menadžment)

Katica Arlović

ANALIZA PRORAČUNA OPĆINE ORAŠJE

Završni rad

Kolegij: Javne financije

JMAG: 001022

e-mail: karlovic@efos.hr

Mentor: prof.dr.sc. Branimir Marković

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate Study (Financial management)

Katica Arlović

**ANALYSIS OF THE BUDGET OF THE MUNICIPALITY OF
ORASJE**

Finale paper

Osijek, 2020.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Katica Arlović

JMBAG: 0010223019

OIB: 05697897175

e-mail za kontakt: katica.arlovic@gmail.com

Naziv studija: Financijski menadžment

Naslov rada: Analiza proračuna općine Orašje

Mentor/mentorica diplomskog rada: prof.dr.sc. Marković Branimir

U Osijeku, 11.09.2020. godine

Potpis Katica Arlović

SAŽETAK

Proračun predstavlja popis prihoda i primitaka te rashoda i izdataka za određeno razdoblje najčešće jednu proračunsku godinu. U okviru lokalnih financija proračun je akt jedinice lokalne i regionalne samouprave (općina, gradova i županija/kantona). Proračun se donosi 31.prosinca za narednu fiskalnu godinu koja započinje 1. siječnja. Proračun donosi Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, zakonodavna tijela kantona, odnosno gradska i općinska vijeća. U završnom radu analiziran je proračun općine Orašje kroz njegove najznačajnije stavke, također prikazana je demografsko-geografska analiza općine. Na samom početku rada približen je ustroj, zakoni i način donošenja proračuna, temeljnog financijskog dokumenta koji pravilnom raspodjelom dovodi do uspješnog upravljanja područja za čiju razinu vlasti se donosi.

Ključne riječi: proračun, prihodi, rashodi, porezi, općina Orašje

ABSTRACT

The budget is a list of revenues, receipts, expenditures and expenses for a certain period, usually one budget year. Within local finances, the budget is an act of a unit of local and regional self-government (municipalities, cities and counties/cantons). The budget is adopted on December 31 for the next fiscal year beginning January 1. The budget is adopted by the Parliament of the Federation of Bosnia and Herzegovina, the legislative bodies of the cantons, respectively city and municipal councils. In the final paper, the budget of the municipality of Orasje is analyzed through its most important items, also the demographic-geographical analysis of the municipality is presented. At the very beginning of the work, the structure, laws and the manner of adopting the budget, the basic financial document whose resources, if well allocated, lead to the successful management of the area for which the budget is adopted, are approximated.

Keywords: budget, revenues, expenditures, taxes, municipality of Orasje

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja	2
2.1. Općenito o proračunu	2
2.2. Proračunske klasifikacije	5
3. Proračun lokalnih jedinica	7
3.1. Razlike financiranja proračuna lokalnih jedinica u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj.....	7
4. Općenito o općini Orašje.....	12
5. Analiza proračuna općine Orašje	16
5.1. Ukupni prihodi općine Orašje.....	17
5.1.1. Analiza prihoda od poreza	19
5.1.2. Analiza neporeznih prihoda	21
5.2. Analiza rashoda i izdataka općine Orašje.....	22
6. Zaključak.....	26
LITERATURA	28
Popis tablica :	30
Popis grafikona.....	31

1. Uvod

Proračun je jedan način kontrole, odnosno to je plan prihoda i primitaka te rashoda i izdataka koji pruža informacije iz kojih izvora se planira prikupljanje prihoda te za koju namjenu je njihovo trošenje. Najčešće se sastavlja za period od jedne fiskalne godine 01.01-31.12., no postoji i praksa izrade proračuna i proračunskih programa za razdoblje od tri godine. Svi prihodi i primici te rashodi i izdaci u proračunu iskazuju se u bruto načelu te postoji nekoliko razina proračuna. „Riječ proračun/budžet dolazi od francuske riječi bougette koja je označavala malenu kožnu torbicu koju su u srednjem vijeku francuski trgovci koristili za držanje novca“ (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50685>).

Predmet ovoga završnog rada je analiza proračuna jedinica lokalne uprave i samouprave odnosno proračuna općine Orašje. Ujedno i cilj ovog završnog rada je pobliže upoznati proračun kao takav, njegova obilježja i strukturu. Rad je podijeljen na nekoliko dijelova. Na samom početku u prvom dijelu rada govori se o definiciji proračuna, načinu donošenja i izradi proračuna, proračunskim načelima transparentnosti, jedinstva, točnosti, uravnoteženosti koja se moraju zadovoljiti pri izradi proračuna. Nakon pojašnjenja proračuna fokus prelazi na proračun lokalnih jedinica uprave i samouprave, gdje je cilj objasniti strukturu navedene razine proračuna te kakav utjecaj ima dobro i razumno upravljani proračun na nižim razinama vlasti neke države. Na temelju značajki proračuna jedinica lokalne samouprave (općine Orašje) može se spoznati važna uloga proračuna lokalne jedinice u raspodjeli javnih resursa, te ukupni prihodi i primici su istovjetni ukupnim rashodima i izdacima lokalnih jedinica. U sljedećem dijelu rada ukratko se opisuje geografski prostor općine Orašje te demografska obilježja, kako bi se što bolje povezali svi navedeni prihodi i rashodi sa načinom i uvjetima života na navedenom općinskom prostoru. Na samom kraju rada slijedi analiza prihoda i primitaka te rashoda i izdataka u proračunu kroz glavne sastavnice te zaključak kao osvrt na cjelokupan rad.

Za izradu završnog rada korištene su razne metode, kao što su deskriptivna i povijesna metoda pri definiranju i objašnjavanju proračuna i njegovih stavki, komparativna metoda i metoda sinteze.

2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja

2.1. Općenito o proračunu

Proračun je osnovni financijski plan u kojem se iskazuju svi prihodi i primici, te izdaci i rashodi svih lokalnih, regionalnih jedinica samouprave te cjelokupne države za razdoblje od jedne godine (proračunske tj. fiskalne godine) (Zakon o proračunu, „SN FBiH“ 102/13, član 2.). Proračun donosi Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, zakonodavna tijela kantona, odnosno gradska i općinska vijeća. Sredstva iz budžeta (proračuna) „koriste se za financiranje poslova, funkcija i programa organa Federacije, odnosno kantona, gradova i općina, kao i drugih korisnika budžeta u visini koja je neophodna za njihovo obavljanje i izvršavanje, te prava primalaca sredstava budžeta utvrđenih zakonima i drugim propisima donesenim na osnovu zakona“ (Zakon o proračunu, "Službene novine Federacije BiH", broj 102/13, Član. 5).

Svaki proračun prikazuje preferencije vlade i ostalih osoba koje sudjeluju u izradi proračuna. Također predstavlja sklonost građana odnosno pojedinaca prema raznovrsnim oblicima poreza i oporezivanja. Unutar svakog proračuna vidi se raspodjela moći na regionalnoj i lokalnoj razini. „Proračuni odražavaju i relativnu moć koju imaju različiti pojedinci i organizacije prilikom utjecanja na proračunske rezultate“ (Rubin, 2000:2). Pravilnom raspodjelom proračunskih sredstava dolazi do učinkovitog upravljanja državom. Proračunski proces a i sami proračuni su specifični za svaku pojedinu zemlju.

Proračun predstavlja popis prihoda i primitaka te rashoda i izdataka za određeno razdoblje najčešće jednu proračunsku godinu. „Riječ proračun/budžet dolazi od francuske riječi bougette koja je označavala malenu kožnu torbicu koju su u srednjem vijeku francuski trgovci koristili za držanje novca. U Engleskoj riječ budget je označavala kožnu torbu u kojoj je ministar financija u parlament donosio prijedlog prihoda i rashoda države za iduće razdoblje“ (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50685>). U Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini uz riječ budžet upotrebljava se i riječ proračun.

Svi prihodi i primici te rashodi i izdaci u proračunu iskazuju se u bruto načelu. „Izrada i izvršenje proračuna temelji se na proračunskim načelima jedinstva, točnosti, uravnoteženosti i zakonitosti proračuna, načela jedne godine, načela univerzalnosti, učinkovitosti, ekonomičnosti, transparentnosti i participativnosti“ („SN FBiH“, broj 102/13, član 4.).

Značenje navedenih načela objašnjavaju Šimurina, et al. (2012:37) kao:

- Načelo jedinstva i točnosti- svi prihodi i rashodi su prikazani u bruto načelu i u jednom dokumentu kako ne bi došlo do većih odstupanja
- Načelo uravnoteženosti - govori kako bi prihodi i rashodi trebali biti jednaki odnosno da se troši jednako koliko se i privređuje.
- Načelo jedne godine/načelo periodičnosti - proračun se donosi za jedno razdoblje najčešće jednu kalendarsku godinu
- Načelo univerzalnosti – prema zakonu o proračunu svi prikupljeni prihodi se mogu raspodijeliti na sve rashode odnosno mogu se utrošiti na bilo koju vrstu rashoda uz određene iznimke, kao što su prihodi doprinosa za mirovinsko osiguranje koji se troše samo u tu svrhu
- Načelo transparentnosti i participativnosti - proračun mora biti javno dostupan cjelokupnoj javnosti te pregledan i jasan za korištenje.

Postoje tri razine proračuna to su državni proračun, proračuni izvanproračunskih korisnika državnih proračuna te proračune jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Proračun je jedan vid mehanizma za prikupljanje i pravilno raspodjeljivanje sredstava prikupljenih od poreznih obveznika.

„U okviru lokalnih financija proračun je akt jedinice lokalne i regionalne samouprave (općina, gradova i županija/kantona). Proračunom se provode tri cilja ekonomske politike: alokacija sredstava ma građanima, preraspodjela bogatstva i stabilizacijski cilj“ (Ott,2000:12). Glavne funkcije proračuna navodi Ministarstvo financija „prva funkcija proračuna je kroz proračunske pozicije prikazati najvažnije ciljeve države/lokalne jedinice u fiskalnoj godini. Druga funkcija proračuna je da služi kao instrument kojim će država/lokalna jedinica utjecati na ekonomsko stanje u zemlji (ekonomski rast, inflaciju, štednju, potrošnju, zaposlenost itd.) i posljednja funkcija

proračuna je da služi kao sustav kojim se kontrolira prikupljanje proračunskih prihoda te trošenje istih“(Ministarstvo financija, <https://mfin.gov.hr/>).

Prema Zakonu o proračunu („Službene novine Federacije BiH“, broj 102/13, Član 10.) svaki proračun se sastoji od:

1. općeg dijela gdje se evidentiraju svi prihodi i primici koji pripadaju lokalnim jedinicama vlasti te svi rashodi i izdaci za pojedine namjere, te račun financiranja
2. posebnog dijela koji čini plan rashoda i izdataka proračunskih korisnika raspoređenih u tekuće i razvojne programe za tekuće proračunsku godinu
3. plan razvojnih programa/ kapitalni proračun koji obuhvaća programe koji se sastavljaju za trogodišnje razdoblje, a dokument je regionalnih i lokalnih jedinica koji sadrži ciljeve i prioritete za razvoj ili održavanje imovine.

„Račun prihoda i rashoda proračuna sastoji se od:

1. PRIHODA

- a) poreza koji su utvrđeni zakonom,
- b) neporeznih prihoda kao što su prihodi od poduzetništva i imovine
- c) administrativne i sudske naknade i takse i novčane kazne
- d) prihoda ostvarenih obavljanjem osnovne djelatnosti i ostalih poslova budžetskih korisnika na tržištu.

2. RASHODA

- a) za zaposlene, kao što su tekući izdaci za plaće, naknade, izdaci za materijal i usluge,
- b) tekući transferi i plaćanje kamata,
- c) za subvencije, pomoći i naknade,
- d) kapitalni transferi.“ (Zakon o proračunu, "Službene novine Federacije BiH", broj 102/13 Član 11.)

U računu financiranja prikazuju se primici od financijske i nefinancijske imovine, inozemne i domaće podrške (grantovi) i primljeni krediti i zajmovi, te izdaci za financijsku i nefinancijsku imovinu i otplatu kredita i zajmova.

2.2. Proračunske klasifikacije

Prema proračunskim klasifikacijama prikazuju se svi prihodi i primici te rashodi i izdaci. „Proračunske klasifikacije jesu okvir kojim se prikazuju i sustavno prate prihodi i primici te rashodi i izdaci po nositelju, cilju, vrsti, lokaciji, namjeni i izvoru financiranja“ (Bajo, Jurlina-Alibegović, 2008:53).

Zakonom o proračunu iz 2013. godine („SN FBiH“ 102/13, član 14.) razlikuje se nekoliko vrsta proračunskih klasifikacija, „a to su:

- a) organizacijska
- b) ekonomska
- c) funkcijska
- d) projektna
- e) programska
- f) fondovska
- g) po izvorima financiranja“.

Ott (2009) objašnjava da se proračun usvaja po ekonomskoj klasifikaciji prihoda i rashoda, gdje su prihodi i primici prikazani po prirodnoj vrsti (porezi, pomoći, prihodi od imovine) a rashodi i izdaci su prikazani po ekonomskoj namjeni (naknade za zaposlene, socijalne naknade).

Proračunske prihode čine svi porezni i neporezni prihodi, a proračunski rashodi su određeni zakonom za poslove, funkcije i programe koji se planiraju u proračunu. „U proračunske primitke ubrajaju se svi priljevi novca od financijske i nefinancijske imovine i zaduživanja, dok u strukturi proračunskih izdataka nalaze se svi odljevi novca za financijsku i nefinancijsku imovinu i otplatu kredita i zajmova. Konta ekonomske klasifikacije razvrstana su klase, glavne kategorije, potkategorije, glavne grupe, podgrupe i analitička konta“ (Jakir Bajo, 2016:14). Također, u posebnom dijelu proračuna može biti prikazana organizacijska klasifikacija gdje su rashodi prikazani po organizacijskim jedinicama npr. ministarstvima, fondovima. Organizacijska klasifikacija obuhvaća kompatibilne odnosno usklađene cjeline proračuna i proračunskih korisnika, koji ispunjavaju postavljene ciljeve odgovarajućim materijalnim sredstvima. Ovaj tip

klasifikacije uspostavlja se definiranjem razdjela i glava kojima se dodjeljuju brožani kodovi i nazivi.

Uz navedene klasifikacije značajnu ulogu ima klasifikacija po izvoru financiranja. Jakir Bajo (2016:15) navodi i objašnjava da izvore financiranja čine skupine prihoda i primitaka iz kojih se podmiruju rashodi i izdaci određene vrste i namjene. Vrste izvora financiranja jesu proračun, namjenski izvori i ostali izvori koji uključuju vlastite prihode i proračunske pričuve. Proračun kao izvor financiranja ubraja prihode koji se realiziraju na temelju posebnih propisa u kojima za prikupljene prihode nije određena svrha korištenja, a to su: porezni prihodi, prihodi od poduzetništva i imovine, prihodi od novčanih kazni, prihodi od naknada i pristojbi. Drugi izvor financiranja jesu namjenski izvori u koji obuhvaćaju potpore, donacije, prihodi koji se prikupljaju prema specifičnim propisima i za specifične namjene. „Donacija je namjenski prihod koji ostvaruje proračun od fizičkih i pravnih osoba, neprofitnih organizacija, stranih vlada, međunarodnih organizacija i drugih. Prihodi i primici iz ovog izvora se uplaćuju u proračun. Namjenski prihodi i primici koji nisu iskorišteni u prethodnom razdoblju prenose se u proračun za tekuću godinu“ (Jakir Bajo,2016:15).

Treći izvor financiranja jesu ostali izvori u koje se ubrajaju vlastiti prihodi, proračunske pričuve i donacije. Vlastiti prihodi su prihodi koje osiguravaju proračunski korisnici obavljanjem primarnih djelatnosti i ostalih poslova na tržištu. „Proračunske pričuve su sredstva planirana u proračunu koja se koriste za nepredviđene situacije i namjene, za koje u proračunu nisu planirana sredstva ili za namjene za koje se tijekom godine pokaže da za njih nisu utvrđena dostatna sredstva“ (Jakir Bajo,2016:15). Izdavanja za proračunsku pričuvu ne smiju prelaziti 3% od ukupnih planiranih prihoda. Korištenje navedenih sredstava odobrava vlada.

3. Proračun lokalnih jedinica

Lokalne i regionalne jedinice vlasti donose plan razvojnih programa za razdoblje od tri godine. Provedba fiskalne politike na lokalnoj/regionalnoj razini je dugoročan proces. U okviru lokalnih financija proračun je akt jedinice lokalne i regionalne samouprave (općina, gradova i županija/kantona). Općina je jedinica lokalne samouprave i uprave koja se zasniva na području većeg broja nastanjenih mjesta koja čine prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu, a koja se povezuju zajedničkim željama i interesima stanovništva (Bratić,2008:119).

Proračun jedinica lokalne samouprave je po strukturi sličan proračunu središnje države. „Korisnici lokalnog proračuna su institucije koje je osnovala lokalna jedinica, te koje se većim dijelom financiraju iz lokalnog proračuna. Osim korisnika lokalnih proračuna postoje i izvanproračunski korisnici lokalnog proračuna. To su pravne osobe u kojima lokalne jedinice imaju odlučujući utjecaj na upravljanje, a financiraju se djelomično iz proračuna a djelomično od prihoda od vlastite djelatnosti“ (Ott, 2009:48). Svaka jedinica lokalne uprave i samouprave ima pravo na prihode dostatne za obavljanje vlastitih i prenesenih nadležnosti.

3.1. Razlike financiranja proračuna lokalnih jedinica u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj

Kako je prije navedeno u radu, proračunski procesi kao i sam proračun je specifičan za svaku državu kao i načini osiguranja proračunskih sredstava, no uz sve specifičnosti postoje određene i poveznice. U ovome poglavlju rada napravljena je usporedba financiranja proračuna na lokalnoj razini u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj. U prvom dijelu fokus je na proračunu Bosne i Hercegovine. Tako prema Zakonu o financiranju i principima jedinica lokalne samouprave sredstva lokalnog proračuna osiguravaju se iz vlastitih (izvornih) i dijeljenih izvora, transfera, donacija, prihoda po osnovu zaduživanja i drugih prihoda utvrđenih zakonom („SN FBiH“, 49/06). U vlastite prihode ubrajaju se naknade i takse ostvarene na lokalnom području te visinu stope i način mjerenja visine općinske takse i naknade određuje vijeće lokalne jedinice. Dijeljeni prihodi su prihodi ostvareni na lokalnom području i objekt su raspodjele između proračuna Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, jedinica lokalne samouprave i drugih korisnika. „Dijeljeni prihodi je su prihodi od poreza na dohodak, prihodi od poreza na dobit, prihodi od poreza na promet

nekretnina, prihod od poreza na nasljedstvo, prihodi od cestovnih naknada, prihodi od posebnih naknada za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća, prihodi od posebnih naknada za zaštitu za vatrogasne jedinice, neizravni porezi odnosno prihod od poreza na dodanu vrijednost i ostali prihodi po osnovi federalnih i kantonalnih propisa“ (Zakon o financiranju jedinica lokalne samouprave, radni materijal, 2006). U tablici broj 1 koja slijedi prikazan je dio dijeljenih prihoda te njihov postotak raspodjele na navedene tri razine vlasti. Te se može vidjeti kako se prihodi od poreza na dohodak i poreza na dobit ostvarenih na lokalnom području dijele na samo dvije razine vlasti odnosno na kantonalnu vlast i općinsku.

U slučaju prihoda od neizravnih poreza općinama pripada 10% prihoda sa Jedinstvenog računa za financiranje funkcija lokalne samouprave. Ovaj iznos se na pojedinačne općine dijeli prema određenim kriterijima i koeficijentima, a to su broj stanovnika, površina jedinice lokalne samouprave, broj učenika u osnovnom obrazovanju te razina razvijenosti određenog indeksom razvijenosti. Jedinstveni račun predstavlja račun u Centralnoj banci Bosne i Hercegovine gdje se uplaćuju svi prihodi od neizravnih poreza kao što je PDV s iznosom od 17%, a glavnu riječ o raspodjeli ove vrste prihoda ima Uprava za indirektno oporezivanje (UIO).

Tablica 1. Raspodjela djeljivih prihoda u postotku (%)

	Federacija BiH	Kanton	Jedinica lokalne samouprave (općina/grad)
Prihod od porez na dohodak	-	50%	50%
Prihod od poreza na dobit	-	80%	20%
Prihod od posebnih naknada za zaštitu od prirodnih nesreća	15%	25%	60%
prihodi od posebnih naknada za zaštitu za vatrogasne jedinice	10%	20%	70%

Izvor: Izrada studenta prema Zakonu o financiranju jedinica lokalne samouprave

Također, važno je naglasiti kako je Ustav Bosne i Hercegovine je izrazito složen, Bosna i Hercegovina se sačinjava iz dva entiteta i jednog distrikta, a to su Federacija Bosne i Hercegovine

i Republika Srpska i Brčko Distrikt. Službena valuta je konvertibilna marka (1 km= 3,85 kn). U sklopu Federacije Bosne i Hercegovine postoji 10 kantona i 79 općina/gradova, u sklopu Republike Srpske 62 općine. Budući da općina Orašje pripada teritoriju Federacije BiH-a daljnja razmatranja će se oslanjati na podatke entiteta Federacije BiH-a.

Kako navodi Bratić (2008:147) „tri su faze kroz koji se proračunski proces odvija:

- priprema prijedloga proračuna,
- predlaganje i odobrenje proračuna,
- izvršenje (provedba, nadzor i kontrola) proračuna“.

U svakoj od navedenih faza glavnu ulogu ima neka od institucija. U velikom broju zemalja osnovnu i glavnu ulogu u pripremi i izvršenju proračuna ima ministarstvo financija u vidu određivanja ciljeva i prioriteta. „U svim zemljama ključnu ulogu u pripremi, provedbi i kontroli proračuna ima ministarstvo financija (omogućava pripremu, nadzor i kontrolu provedbe proračuna) jer je nadležno za upravljanje sveukupnim javnim novcem. Ministarstvo financija utvrđuje standarde fiskalnog i financijskog izvještavanja, postupke financijskog upravljanja te raspoložive informacijama svih ministarstava, agencija i korisnika proračuna koje su neophodne u pripremi prijedloga te u provedbi i upravljanju proračunom“ (Bajo, 2006:22).

Definirano Zakonom o proračunu („*SN FBiH*“; broj 102/13) Ministarstvo financija razmatra procjene prihoda i zahtjeve za omogućavanje rashoda proračunskih korisnika te nakon savjetovanja i pregovaranja sa proračunskim korisnicima predlaže visinu sredstava za svakog proračunskog korisnika. Ministar financija upućuje vladi nacrt proračuna za sljedeću fiskalnu godinu. Ako u vremenu razmatranja skice predloženog proračuna dođe do određenih razilaženja mišljenja između ministra financija i ministara odgovornih za pojedine proračunske korisnike ili drugih rukovoditelja uprave, ministar financija obvezatan je da izradi izvještaj za vladu, koja o tome donosi konačnu odluku. Nakon razmatranja od strane vlade, premijer podnosi prijedlog budžeta za sljedeću godinu Parlamentu. Parlament usvaja predloženi proračun do 31. prosinaca tekuće godine. Odlukom članka 34. navedenog Zakona o proračunu „proračun kantona, gradova i općina i financijski planovi njihovih izvanproračunskih fondova objedinjuju se na razini kantona i dostavljaju ministarstvu financija u roku od 15 dana od dana njihovog donošenja, radi konsolidiranja“ (Zakon o proračunu, „*SN FBiH*“ 102/13, članak 34.)

Za razliku od zakona na prostoru Bosne i Hercegovine u Republici Hrvatskoj „financiranje jedinica lokalne temelji se na četiri vrste izvora prihoda: vlastitim приходima, udjelima u porezima koje ubire centralna uprava (zajednički porezi), potporama iz državnog proračuna i zaduživanjima“ (Jurlina Alibegović, 2003:47). Ukoliko se promatra samo struktura vlastitih prihoda prema Ministarstvu uprave njih čine prihodi od vlastite imovine, općinski porezi, novčane kazne, upravne pristojbe, boravišne pristojbe, komunalne nakade i doprinosi (Ministarstvo uprave, <https://uprava.gov.hr/koji-su-vlastiti-izvori-sredstava-opcine-i-grada/13895>).

Sve nabrojane kategorije mogu poistovjetiti s vlastitim приходima Bosne i Hercegovine, osim općinskih prihoda koji se po svojoj strukturi značajno razlikuju. Kako navodi Porezna uprava „općinski porezi su porez na potrošnju alkoholnih i bezalkoholnih pića u ugostiteljskim objektima sa stopom poreza od 3%, porez na kuće za odmor gdje je porezna osnovica četvorni metar korištene površine a stopa od 5,00 kn do 15,00 kn, porez na upotrebljavanje javnih površina, porez na promet nekretnina s tržišnom vrijednosti nekretnine u trenutku nastanka obaveze kao poreznom osnovicom i stopom od 3%, prirez porezu na dohodak gdje porezna osnovica porez na dohodak te stopa poreza za općine iznosi do 10%“ (Ministarstvo financija Porezna uprava, https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/Porezni-sustav-RH.aspx). Pri samom nabranjanju i razvrstavanju vlastitih prihoda u Republici Hrvatskoj vidi se razlika u strukturi prihoda koji se tu ubrajaju u odnosu na Bosnu i Hercegovini. Porez na promet nekretnina u Bosni i Hercegovini ubrajaj se u zajedničke poreze dok u je u Republici Hrvatskoj svrstan u vlastite poreze općine. „U strukturi zajedničkih poreza najznačajniji je porez na dohodak koji se raspodjeljuje na:

- udio općine od 60%,
- udio županije 17%
- udio za decentralizirane funkcije 6%
- udio za fiskalno izravnjanje 17%“ (Zako o financiranju jedinica lokalne i regionalne samouprave, „Narodne Novine“ 127/17, članak 5.).

Razlika u poreznim stopa na navedene poreze je jedna od najznačajnijih stavki između izvora financiranja lokalnih jedinica promatranih država. U tablici broj 2 prikazane su stope tri najznačajnija poreza neke države.

Tablica 2. Analiza poreznih stopa u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj

	Bosna i Hercegovina	Republika Hrvatska
Porez na dohodak	10%	24% na iznose do 360.000,00 kn ≈ 93.506 km 36% na iznose preko 360.000,00 kn
Porez na dobit	10%	12% na prihode do 7.500.000,00 kn ≈ 1.948.052 km 18% na prihode preko 7.500.000,00 kn
Porez na dodanu vrijednost	17%	25%, 13%, %

Izvor: Izrada studenta na temelju podataka Porezne uprave RH i BiH

Kao što se vidi iz tablice broj 2 sve navedene porezne stope Bosne i Hercegovine su niže od poreznih stopa u Republici Hrvatskoj. Glavna razlika očitava se u porezu na dodanu vrijednost odnosno u neizravnim porezima koji se uplaćuju na Jedinstveni račun u Bosni i Hercegovini te 10% od ukupnog prihoda se dijeli na općine po stupnju razvijenosti. Također, u Republici Hrvatskoj na porez na dohodak obračunava se prerez čija stopa se razlikuje ovisno o razini vlasti. Prerez poreza na dohodak na razini općine iznosi do 10%.

Prema zakonu o proračunu „Ministarstvo financija, odnosno upravno tijelo za financije, razmatra prijedloge i usklađuje financijske planove s procijenjenim prihodima i primicima. Ministarstvo financija dostavlja nacrt Vladi, odnosno načelniku, gradonačelniku, županu do 15. listopada tekuće godine. Vlada utvrđuje prijedlog proračuna te ga šalje Saboru, odnosno predstavničkom tijelu, na donošenje do 15. studenog tekuće godine. Načelnik, gradonačelnik, župan dostavlja proračun i projekcije, odluke o izvršavanju proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave Ministarstvu financija, u roku od 15 dana od dana njihova stupanja na snagu“ (Zakon o proračunu, NN 15/15, Članak 37., Članak 40.)

4. Općenito o općini Orašje

Općina Orašje nalazi se na sjeveroistoku Bosne i Hercegovine uz rijeku Savu i zahvaća prostor od 125 km². Općinu sačinjava 13 naseljenih mjesta od čega je jedno gradsko (grad Orašje) i 12 ruralnih naselja a to su: Ugljara, Donja Mahala, Tolisa, Kostrč, Matići, Bukova Greda, Bok, Oštra Luka, Vidovice, Kopanice, Jenjić i Lepnica. Općina Orašje prema Deytonskom sporazumu pripada Federaciji Bosne i Hercegovine, a sa općinama Odžak i Domaljevac-Šamac, te manjim djelom općine Bosanski Brod čini Županiju Posavsku odnosno Posavski kanton. Orašje je glavni grad Kantona Posavskog i u njemu je sjedište izvršne vlasti Kantona.

Na prostoru općine u selu Tolisa nalaze se najveća crkva i franjevački samostan 19. stoljeća čiju gradnju su poticali fra Martin Nedić i fra Ilija Starčević. U sklopu samostana nalazi se crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, knjižnica „Vrata Bosne“ s velikim opusom knjiga i svezaka te je 2007. godine proglašen nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Također, na području Tolise fra Ilija Starčević osnovao je prvu pučku školu u Bosni i Hercegovini 1823. godine.

Na području općine Orašje nalazi se granični prijelaza Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom i Europom (Granični prijelaz Orašje – Županja) što je jedna od važnijih prednosti ovog područja te upravo iz ove prometne povezanosti često se naziva „Kapijom BiH“. Prema socioekonomskim pokazateljima razvijenosti, koje obrađuje Federalni zavod za programiranje razvoja iako se Posavski kanton nalazi na pretposljednem mjestu u pogledu razvijenosti kantona, Općina Orašje ima indeks razvijenosti od 81,9% te zauzima 47. mjesto u Federaciji BiH (Federalni zavod za programiranje razvoja, <https://www.fzzpr.gov.ba/>).

Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013 (preliminarni rezultati) općina Orašje broji 21.584 stanovnika, 6.234 kućanstva i 7.933 stanova. Gustoća naseljenosti iznosi 157,8 stanovnika po km² (Popisi 2013, <http://www.statistika.ba/>).

Analizom Federalnog zavoda za statistiku u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine broj stanovnika se smanjuje u odnosu na podatke prikupljene popisom stanovništva iz 2013. godine. U tablici 3 uz prikaz broja stanovnika kroz navedeno razdoblje prikazani su podaci o radno sposobnom stanovništvu, radnoj snazi, broju zaposlenih te izračun stope zaposlenosti. U radno sposobno stanovništvo ubrajaju se sve osobe od 15 do 65 godina života, dok radnu snagu odnosno aktivno stanovništvo čini zbroj zaposlenih i nezaposlenih osoba na određenom području. Radno

sposobno stanovništvo ima suprotna kretanja iz godine u godinu tako u 2014. godini broj osoba starosti od 15 do 65 godina iznosio je 13.467. U 2015. godini zabilježen je lagani pad u iznosu manjem od 1%, narednu godinu primjećuje se najveći broj radno sposobnog stanovništva od 14.040, što je 660 osoba više u odnosu na prethodnu godinu. Iako je zabilježen rast broja radno sposobnog stanovništva broj zaposlenih osoba ostaje nepromijenjen u navedenoj 2016. godini, što uzrokuje manju stopu zaposlenosti u odnosu na prethodnu godinu. U 2017. godini dolazi do ponovnog smanjenja radno sposobnog stanovništva.

Zaposlenom osobom se smatraju sve osobe koje rade kod poslodavaca u državnom ili privatnom sektoru i za svoj rad ostvaruju plaću, te samozaposleni koji mogu zapošljavati jednog ili više zaposlenih. Broj zaposlenih osoba ima laganu tendenciju rasta kroz godine te najveći porast zaposlenih od 13,06% bilježi se između 2017. i 2018. godine. Što se povezuje s otvaranjem novih poslovnih objekata na području poslovne zone Dusine.

Stopa zaposlenosti može se izračunavati na više načina odnosno koristeći različite podatke, prvi slučaj izračuna kao razlomaka broja zaposlenih i radno sposobnog stanovništva pomnoženih sa 100 što je prikazano prvim izračunom stope zaposlenosti u tablici. Stopa zaposlenosti približno je jednaka kroz razdoblje i kreće se u rasponu od 22% do 26%. Drugi način računanja stope zaposlenosti odnosno stope aktivnosti jeste broj radne snage odnosno sumom zaposlenih i nezaposlenih osoba podijeljen s brojem radno sposobnog stanovništva te pomnožen sa 100. Ovim izračunom stopa aktivnosti za promatrano razdoblje iznosi manje od 50%.

Tablica 3. Prikaz broja stanovnika i broja zaposlenih

	Stanovništvo	Radno sposobno stanovništvo (15-65 god.)	Radna snaga (Z+N)	Zaposleni	Stopa zaposlenosti	Stopa aktivnosti
2014.	19.111	13.467	5.897	3.069	22,8%	43,79%
2015.	18.988	13.380	5.903	3.111	23,3%	44,12%
2016.	19.398	14.040	5.666	3.111	22,2%	40,36%
2017.	19.222	13.397	5.675	3.192	22,9%	40,7%
2018.	19.104	13.870	5.905	3.609	26%	42,6%

Izvor: Izrada studenta na temelju podataka Federalnog zavoda za statistiku; Socioekonomski pokazatelji

Iz podataka u tablici broj 3 može se uvidjeti da je stopa zaposlenosti izrazito niska te je niža od prosjeka Federacije BiH koja u posljednjoj promatranoj godini 2018-oj iznosi 34,30%. Iako posljednjih godina Općina sve više ulaže kako bi se potaknulo zapošljavanje i mogućnost zapošljavanja, veliki problem i dalje je mali broj poduzetničkih pothvata pojedinaca u vidu obrta ili OPG-a te neskladan obrazovni sustav koji je nedovoljno fokusiran na praksu i bolje osposobljavanje pojedinaca za rad u bližoj budućnosti. Također, velik broj poslodavaca ističe kako im velik problem predstavlja manjak radnog iskustva kod radnika odnosno prakse, što uvelike pokazuje kako bi se ovim problemima trebalo posvetiti više pozornosti.

Uz stopu zaposlenosti uvijek se vezuje i stopa nezaposlenosti, stopa nezaposlenosti izračunava se kao omjer nezaposlenih osoba i radne snage odnosno aktivnog stanovništva (suma zaposlenih i nezaposlenih osoba). Nezaposlene osobe su sve osobe starije od 15 godina koje su sposobne i voljne za rad te aktivno traže posao, ali ga ne nalaze. Broj nezaposlenih osoba u razdoblju od 2014. do 2018. godine se postepeno smanjuje, što se smatra pozitivnim trendom. U 2014. godini broj nezaposlenih osoba iznosio je 2.828 što je ujedno i najveći broj zabilježen u promatranom razdoblju. Kako broj nezaposlenih tako i stopa nezaposlenosti ostvaruje pad kroz pet godina, tako od 48% u 2014. godini dolazi do smanjenja od približno deset posto na 38,9% u 2018. godini.

Tablica 4. Prikaz broja nezaposlenih i stope nezaposlenosti

	Stanovništvo	Radna snaga	Nezaposleni	Stopa nezaposlenosti
2014.	19.111	5.897	2.828	48%
2015.	18.988	5.903	2.792	47,3%
2016.	19.398	5.666	2.555	45,1%
2017.	19.222	5.675	2.484	43,8%
2018.	19.104	5.905	2.296	38,9%

Izvor: izrada autora na temelju podataka Federalnog zavoda za statistiku

Iako se stopa nezaposlenosti smanjuje kroz godine ona je i dalje duplo viša od stopa nezaposlenosti u Federaciji BiH koja je u 2018. godini iznosila 18,40%. Kao što je prije navedeno jedan od glavnih problema izrazito visoke stope nezaposlenosti je neadekvatan obrazovni sustav, koji zanemaruje potrebu prakse i obučavanja za budućnost.

Također, problem predstavlja širenje i monopol velikih trgovačkih lanaca što uzrokuje sve većem zatvaranju manjih i privatnih obrta i radnji. Uz sve navedeno treba naglasiti kako je prosječna neto plaća u 2018. godini iznosila je 893 KM što je dovoljna količina novca za osnovne potrebe hrane i pića pojedinca i njegove obitelji, no za sve ostale potrebe od automobila, školovanja ovaj iznos je neznatan za opstanak obitelji. Iz ovih i drugih političkih, društvenih razloga velik broj mladih osoba odlazi u inozemstvo.

Za bolje i potpunije razumijevanje stavki proračuna potrebno je navesti važnu prekretnicu na području Općine koja se vezuje i utječe na izmjene samog proračuna. Najznačajniji događaj koji je utjecao na živote građana su poplave iz 2014. godine. U svibnju 2014. godine uslijed enormnih količina padalina dolazi do izlivanje velikog broja rijeka na području Bosne i Hercegovine, na području Posavskog kantona došlo je do izlivanja rijeke Bosne i rijeke Save. U svibnju 2014. godine proglašeno je izvanredno stanje zbog elementarne nepogode, elementarne nepogodne zbog koje je oštećen velik broj stambenih i poslovnih objekata. Prema procjeni Općinskog stručnog povjerenstva, procijenjena je šteta od 80 milijuna KM uzrokovana poplavama. Oštećeno je 2.180 domaćinstava, 102 privredna objekta, 52 infrastrukturna objekta i 34 ostala objekta. Potopljeno je 4.600 hektara poljoprivrednog zemljišta te 2.418 stambenih objekata.

5. Analiza proračuna općine Orašje

Općinu Orašje sačinjavaju 13 naseljenih mjesta od kojih je jedno gradsko i 12 ruralnih. „Korisnici lokalnih proračuna su institucije koje je osnovala lokalna jedinica, te koje se većim dijelom financiraju iz lokalnog proračuna; njihovi proračunski prihodi i rashodi sastavni su dio lokalnog proračuna. To su, primjerice, srednje i osnovne škole te dječji vrtići. Osim korisnika lokalnih proračuna postoje i izvanproračunski korisnici lokalnih proračuna“ (Ott, 2009:48).

Tablica 5. Proračun općine Orašje od 2014. do 2018 god.

Opis	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Ukupni prihodi i primici	6.892.484	5.700.634	8.367.591	5.923.107	6.478.283
Ukupno rashodi i izdaci	6.969.636	5.549.430	8.313.222	5.454.248	6.381.147
Suficit/deficit	-77.152	151.204	54.369	468.859	97.136

Izvor: Izrada autora na osnovu podataka proračuna općine Orašje

Prema podacima iz tablice broj 5 možemo vidjeti kretanje prihoda i rashoda općine Orašje u razdoblju od 2014.-2018. godine. 2014. godine Općina bilježi deficit od 77.152,00 KM, dok u daljnjem razdoblju bilježi suficit proračuna. Deficit koji se bilježi u 2014. godini uvelike je povezan s razornim poplavama na prostoru općine Orašje, ali i cijele države. U 2016. dolazi do naglog povećanja prihoda i rashoda u odnosu na prethodnu godinu. Ovo povećanje od približno 2,5 milijuna KM može se povezati sa povećanim donacijama i transferima od strane Države, Županije i druge inozemne pomoći koje su usmjerene u kapitalne transfere za potrebe saniranja šteta od prirodnih nepogoda koje su se dešavale u razdoblju 2014. godine. Kako bi smo shvatili što se krije iza brojeva u tablici napraviti će se analiza pojedinih prihoda i rashoda u sljedećim poglavljima.

5.1. Ukupni prihodi općine Orašje

Ukupni prihodi i primici za tekuću godinu određuju se prvenstveno na osnovi očekivanog ostvarenja prethodne godine uzimajući pri tome procjene javnih prihoda te gospodarskih kretanja lokalnog područja. Ukupne prihode i primitke općine Orašje čine prihodi poslovanja, prihodi od prodaje imovine, primici od financiranja imovine i zaduživanja. Strukturu prihoda poslovanja čine prihodi od poreza, neporezni prihodi tj. prihodi po posebnim namjenama (administrativne, komunalne pristojbe i naknade), tekućih transfera (transferi i donacije) te kapitalnih transfera i primitaka.

Tablica 6. Struktura prihoda i primitaka

KOD	OPIS	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
	Prihodi i primci	6.892.484	5.700.634	8.367.591	5.923.107	6.478.283
710000	Prihodi od poreza	2.303.282	2.518.418	2.809.389	2.805.486	2.929.189
711100	Prihod od poreza na dobit pojedinaca (zaostale uplate)	197	905	439	594	659
713100	Porez na plaću (zaostale uplate)	6.981	1.073	5.100	334	356
714100	Porez na imovinu	131.156	147.117	190.377	184.554	125.098
715100	Domaći porezi na dobra i usluge	963	947	1.151	6.182	2.399
716100	Porez na dohodak	591.154	672.607	789.421	819.086	915.718
717100	Neizravni porezi	1.572.243	1.695.284	1.822.744	1.793.035	1.884.120
719100	Ostali porezi	589	486	157	1.701	840

720000	Neporezni prihodi	2.402.607	2.094.362	2.546.023	2.078.464	2.276.611
730000	Tekući transferi	1.607.046	549.819	1.872.268	321.717	648.333
740000	Kapitalni transferi	-	396.388	986.431	605.941	331.256
810000	Kapitalni primici	576.548	141.647	153.480	111.500	292.893

Izvor: izrada autora na temelju podataka Proračuna općine Orašje

U tablici broj 6 su prikazani prihodi i primici općine Orašje u razdoblju od pet godina odnosno od 2014. do 2018. godine. Iz tablice se može vidjeti da prihodi od poreza čine najveći postotak prihoda od poslovanja, nakon njih dolaze neporezni prihodi. Ako promatramo kretanje kroz godine ukupni prihodi i primici se ne kreću linearno, odnosno u 2014. godini ostvaruju se prihodi od 6.892.484,00 KM dok u 2015. godini 5.700.634,00 KM što je 17,29% manje u odnosu na prethodnu godinu. U 2016. godini bilježi se nagli rast ukupnih prihoda i primitaka za 46,78%, odnosno na 8.367.591,00 KM.

Kao što smo spomenuli u prethodnom poglavlju porasti u 2014. i 2016. godini uvjetovani su raznim dešavanjima (klimatske nepogode-poplave) na području općine Orašje. Upravo iz ovih razloga možemo vidjeti povećanje tekućih transfera i donacija te kapitalnih transfera u izdašnim postotcima u odnosu na prethodnu godinu. U 2014. godini bilježe se donacija u iznosu od 435.990 KM što predstavlja rast od 370.990 KM u odnosu na očekivanih 65.000 KM što uzrokuje povećanje u strukturi tekućih transfera. Dok u 2016. godini vidimo značajne promjene u stavkama tekućih ali i kapitalnih transfera, transfera koji nisu zabilježeni u 2014. godini. Daljnjim uspoređivanjem iščitava se ponovno smanjenje ukupnih prihoda i primitaka u 2017. godini za 29,2% te u posljednjoj godini koju analiziramo dolazi do povećanja na 6.478.283,00 KM (povećanje od 9,37%).

Budući da prihodi od poreza te neporezni prihodi čine najveći postotak ukupnih prihoda napraviti ćemo detaljnu analizu sastavnica ove dvije vrste prihoda.

5.1.1. Analiza prihoda od poreza

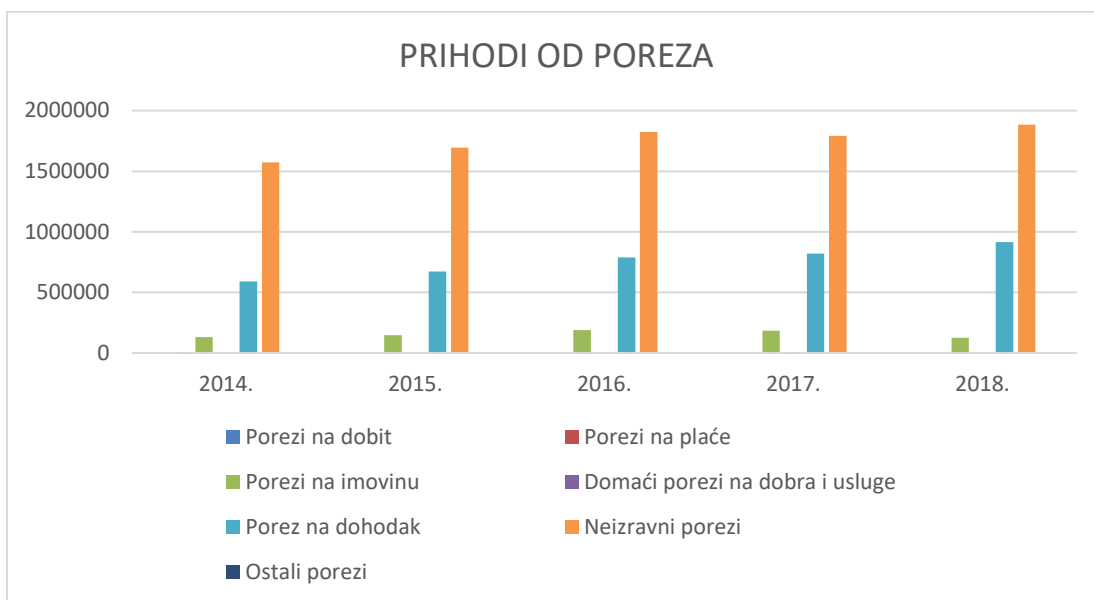
Prema tablici prihoda i primitaka može se vidjeti kako prihodi od poreza imaju stabilno kretanje koje se umjereno povećava kroz period od pet godina. „U prihode od poreza ubrajaju se prihod od poreza na dobit pojedinaca (zaostale uplate poreza), porezi na plaće (zaostale uplate), poreza na imovinu, domaći porezi na dobra i usluge, porez na dohodak, neizravni porezi te ostali porezi“ (Proračun za građane, 2020:12). Iznosi se kreću u rasponu od 2.303.282 KM do 2.929.189 KM. Kao što tablica broj 6 prikazuje ukupan iznos prihoda od poreza nema velikih odskakanja, no neke njegove komponente se mijenjaju u velikim postotcima kroz promatrano razdoblje. Ukoliko se analizira prihod od poreza na dobit pojedinca koji predstavlja zaostale uplate, iznos od 194 KM iz 2014. godine prerasta u iznos od 905 KM u 2015. godini uzrokovano najviše porastom poreza na dobit od profesionalnih i gospodarskih djelatnosti te poreza na prihod od imovine i imovinskih prava. Sljedeće godine 2016. iznos se upola smanjuje, što je također uzrokovano smanjenjem prethodne dvije komponente.

Daljnijim razmatranjem primjećuju se velika odskakanja u obvezi po osnovi poreza na plaće koja također predstavlja zaostale uplate utvrđene inspekcijskim radom u svakoj promatranoj godini. U porez na plaću ubraja se porez na plaću i osobna zanimanja koji se obračunava u iznosu 10% od neto plaće te porez na dodatna primanja. U dodatna primanja prema Federalnom zakonu ubrajaju se naknade za rad na terenu, regres na godišnji odmor, naknade u ugovoru o djelu, naknade članovima upravnog i nadzornog odbora, naknade u vezi sa izvršavanjem poslova obrane, civilne zaštite i zaštite od elementarnih nepogoda, naknade po osnovi bavljenja sportom, naknade sudcima, odvjetnicima i slično. Porez na dodatna primanja obračunava se u iznosu od 25 do 30% na razliku prihoda i rashoda dodatnog primanja. U 2014. i 2016. godini zabilježeni su veliki iznosi u stavci porez na dodatna primanja koji se također mogu povezati sa elementarnom nepogodom iz 2014. godine. U narednim godinama porez na dodatna primanja izostaje te se tako i ukupan iznos poreza na plaće (zaostale uplate) smanjuje.

Treća stavka kod koje se primjećuju oscilacije jest domaći porez na dobra i usluge. U strukturu domaćeg poreza ubrajaju se kaznena kamata, PPU (prostorno planske usluge) osim usluga u građevinarstvu, PP proizvoda iz tarife broj 1 (carinska tarifa broj 1 pod kojom se ubrajaju sve žive životinje), porez na dobitke na sreću. Porez na dobitke na sreću ostvaruje 6,6 puta veći iznos u

2017. godini u odnosu na prethodnu godinu. Upravo porez na dobitke od igara na sreću/ porez na dobitke na sreću (promijenjena naziva u 2016. godini) zauzima najveći udio u ukupnom iznosu domaćih poreza na dobra i usluge te ima glavni utjecaj na njihova odskakanja. Budući da su svi navedeni iznosi zauzimaju izrazito nizak udio u ukupnim prihodima od poreza, njihove oscilacije nemaju značajan utjecaj na promjenu ukupnih prihoda od poreza.

Iznos prihoda od poreza u najvećem postotku sačinjavaju neizravni porezi, porez na dohodak te porez na imovinu.

Grafikon 1. Struktura prihoda od poreza

Izvor: izrada studenta na temelju podataka općine Orašje

Stavka neizravnih poreza uvelike odskake od ostalih stavki prihoda od poreza. Ovu vrstu poreza čine dvije stavke a to su prihodi od neizravnih poreza koji pripadaju Direkciji cesta te prihodi od neizravnih poreza koji pripadaju Jedinicama lokalne samouprave (JLS). U strukturu neizravnih poreza koji pripadaju JLS uračunava se dio prihoda od poreza na dodanu vrijednost koji pripada lokalnoj razini vlasti odnosno općini, a čiju visinu određuje Uprava za indirektno oporezivanje (UIO). Na području Bosne i Hercegovine primjenjuje se jedinstvena stopa poreza na dodanu vrijednost u iznosu od 17%. Od plaćanja PDV-a oslobođene su javne poštanske službe, medicinske usluge i usluge zdravstvene zaštite, usluge socijalnog osiguranja i obrazovanja, usluge osiguranja te određene financijske usluge (Uprava za indirektno oporezivanje BiH,

http://www.uino.gov.ba/b/Porezi/PDV/Opce_informacije.html). A postotak koji ostaje općini kao što je na početku objašnjeno ovisi od stupnja razvijenosti kako demografskog tako i ekonomskog. 10% od ukupnih iznosa s Jedinственог računa dijeli se na općine, a svaka pojedinačna općina privređuje dio sukladno koeficijentu razvijenosti svake godine.

Neizravni porezi ostvaruju kretanja u rasponu od 1.572.243 KM do 1.884.120 KM. Negativno kretanje bilježi se samo iz 2016. u 2017. godinu u iznosu od 1,63%. No, taj negativan trend se mijenja naredne godine kada dolazi do ponovnog rasta od 5,08%.

Porez na dohodak zauzima drugo mjesto po udjelu u prihodima od poreza, a u njegovu strukturu ulaze „prihod od poreza na dohodak fizičkih osoba od nesamostalne djelatnosti, prihod od poreza na dohodak fizičkih osoba od samostalne djelatnosti, prihod od poreza na dohodak fizičkih osoba od imovine i imovinskih prava, prihod od poreza na dohodak fizičkih osoba od ulaganja kapitala, prihod od poreza na dohodak fizičkih osoba na dobitke od igara na sreću, prihodi od poreza na dohodak od drugih samostalnih djelatnosti te prihodi od poreza na dohodak po konačnom obračunu“ (Zakon o porezu na dohodak, SN FBiH 10/08, članak 4.). Od svih navedenih porez na dohodak fizičkih osoba od nesamostalne djelatnosti predstavlja najveći dio ovih prihoda. Stopa poreza na dohodak od nesamostalne djelatnosti iznosi 10%, a u nesamostalne djelatnosti ubrajaju se svi poslovi za koje osobe primaju plaću od poslodavca. Budući da je zabilježen porast broja zaposlenih osoba očekivano se povećavaju i prihodi od poreza na dohodak. Sljedeća stavka koja zauzima velik udio u ukupnom iznosu jest prihod od poreza na dohodak od drugih samostalnih djelatnosti. U druge samostalne djelatnosti ubrajaju se regres za godišnji odmor, naknada za terenski rad, naknade odvjetnicima i sudcima, autorski poslovi, sport, umjetnost i slično. Stopa koja se obračunava na ovu vrstu poreza kreće se u iznosu od 25% do 30%.

5.1.2. Analiza neporeznih prihoda

Neporezni prihodi kroz razdoblje od pet godina nemaju konstantan rast nego oscilacijsko kretanje. U 2014. godini bilježi se iznos od 2.402.607 KM u sljedećoj proračunskoj godini dolazi do pada od 12,83%. Najviši iznos neporeznih prihoda zabilježen je u 2016. godini u iznosu od 2.546.023 KM. Stavku neporeznih prihoda čine:

- „Prihodi od poduzetničkih aktivnosti i imovine i prihodi od pozitivnih tečajnih razlika

- Naknade, pristojbe i prihodi od pružanja javnih usluga (administrativne pristojbe, komunalne naknade i pristojbe, naknade i pristojbe po Federalnim zakonima i drugim propisima, ostale proračunske naknade i pristojbe, neplanirane uplate-prihodi)
- Novčane kazne (neporezne prirode)“ (Proračun za građane, 2020:12).

Neporezne prihode u više od 50% sačinjava druga nabrojana stavka odnosno naknade i pristojbe, a nakon tog slijede prihodi od poduzetničkih aktivnosti. U strukturi prihoda od poduzetničkih aktivnosti i imovine najznačajniji su prihodi od iznajmljivanja ostale materijalne imovine-terminali.

Druga navedena točka obuhvaća jako širok spektar naknada i pristojbi kao što su: administrativne pristojbe u koje se svrstavaju općinske administrativne pristojbe te pristojbe za vjenčanja i druge civilne registracije; komunalne naknade i pristojbe koje se u najvećem iznosu nalaze unutar navedene točke; ostale proračunske naknade i pristojbe gdje se ubrajaju naknade za zauzimanje javnih površina, , naknade za uređenje građevinskih zemljišta, naknade i kazne za parkiranje koje kroz period od 5 godina približno iznose visokih 80 000 KM. „Pristojbe se plaćaju za spise i radnje kod federalnih organa uprave i drugih pravnih lica kojima je povjereno da samostalno rješavaju u upravnim stvarima o određenim pravima i obavezama te kod pravnih lica kojima su povjerena javna ovlaštenja. Pristojbeni obveznik je osoba na čiji se zahtjev pokreće postupak, odnosno obavljaju radnje za koje je u Tarifi propisano plaćanje pristojbe. Pristojbena obaveza nastaje u trenutku predaje zahtjeva za izdavanje rješenja ili druge isprave, te se pristojbe plaćaju u trenutku nastanka pristojbene obveze u visini Tarife određene za predmet pristojbe“ („Službene novine Federacije BiH“, br. 06/98, član 1.,2.,3.,4.).

5.2. Analiza rashoda i izdataka općine Orašje

Rashode i izdatke lokalnih jedinca nužno je realizirati u skladu s proračunskim mogućnostima s ciljem osiguranja sigurnosti i likvidnosti. Nastoje se zadržati svi vrijedni programi na visokoj razini u obrazovanju, kulturi i sportu, a posebno socijalni programi i zdravstvena zaštita.

Rashode i izdatke općine Orašje za jednu proračunsku godinu čini pričuva proračuna, rashodi poslovanja odnosno tekući rashodi, tekući transferi, kapitalni transferi, izdaci za kamate te

kapitalni izdaci. Strukturu rashoda poslovanja odnosno tekućih transfera, koji ujedno čine najveći dio strukture ukupnih iznosa, čine:

- a) plaće i naknade troškova zaposlenih unutar kojih se iskazuju iznosi bruto plaća, naknade za prijevoz, naknade za topli obrok, otpreme i jubileji;
- b) doprinosi poslodavaca i ostali doprinosi;
- c) izdaci materijala, sitnog inventara i usluga unutar kojih se iskazuju putni troškovi, izdaci za energiju, izdaci za komunalne usluge, nabava materijala i sitnog inventara, izdaci za usluge prijevoza, izdaci za održavanje te ugovorne i ostale posebne usluge.

Tablica 7. Struktura rashoda i izdataka općine Orašje

KOD	OPIS	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
	Rashodi i izdaci	6.969.636	5.549.430	8.313.222	5.454.248	6.381.147
600000	Pričuva proračuna	46.510	36.010	48.710	39.100	65.106
610000	Tekući rashodi	3.171.966	2.805.814	3.393.223	2.886.665	3.281.572
611000	Plaće zaposlenih	1.630.058	1.544.966	1.833.432	1.590.041	1.793.819
612 000	Doprinosi poslodavaca	142.113	134.063	134.991	139.362	148.001
613 000	Izdaci za materijal, sitni inventar	1.399.794	1.126.785	1.424.800	1.157.263	1.339.753
614000	Tekući transferi	1.341.780	1.504.784	1.518.217	1.631.649	1.575.798
615000	Kapitalni transferi	1.339.574	351.736	1.714.420	83.733	394.265
616000	Izdaci za kamate	1.809	5.743	3.336	6.443	11.561

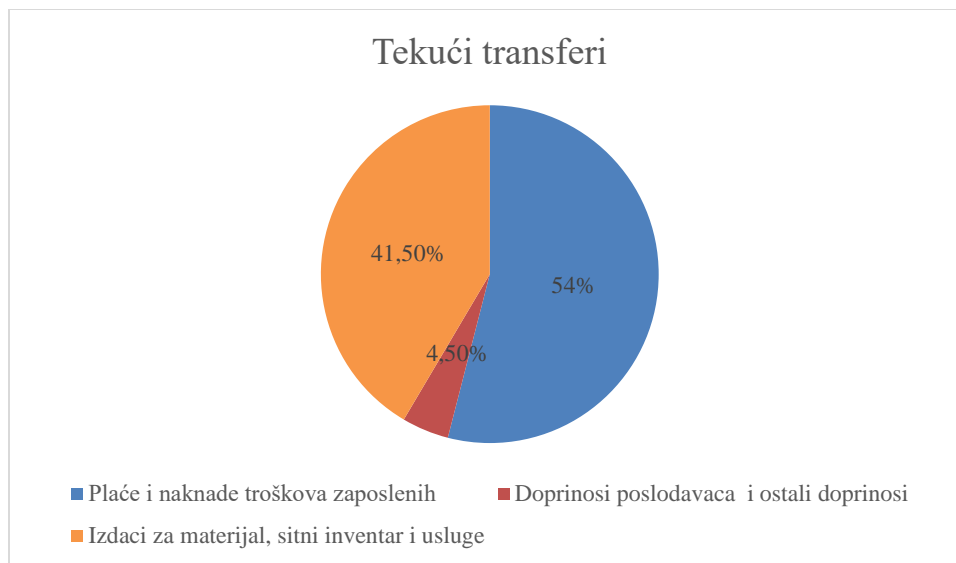
820000	Kapitalni izdaci	1.067.997	845.343	1.635.316	806.657	1.052.846

Izvor: izrada studenta na temelju podataka općine Orašje

U prethodnoj tablici, tablici 7 prikazana je struktura rashoda i izdataka općine Orašje za razdoblje od 2014. godine do 2018. godine. Rashodi kao i prihodi imaju različita kretanja kroz godine te značajne razlike u iznosima. U 2014. godini ukupni rashodi i izdaci iznosili su 6.969.636 KM u kojima veliku ulogu imaju kapitalni transferi u iznosu 1.339.574 KM. Ovako velik iznos kapitalnih transfera zabilježen je zbog potrebe povećanja kapitalnih transfera pojedincima za otklanjanje i ublažavanja posljedica elementarne nepogode, odnosno poplave. Već u sljedećoj godini dolazi do smanjenja od 20,38%, smanjenje u 2015. godini povezano je s izdašnom količinom kapitalnih transfera u prethodnoj godini.

U narednoj godini ponovno dolazi do povećanja kapitalnih transfera za 1.362.684 KM, što je također povezano s potrebom sanacija šteta izazvanih elementarnim nepogodama. Odnosno razornom poplavom koja je poharala područje općine Orašje. Povećanje kapitalnih transfera i drugih izdataka posljedično vodi povećanju ukupnih rashoda i izdataka za 49,8% u 2016. godini i to na iznos od 8.313.222 KM. U narednim godinama ukupni iznosi su manji u odnosu na 2016. godinu. 2017. godine zabilježeni su ukupni rashodi i izdaci od 5.454.248 KM, što je pad od 34,4%. u posljednjoj godini razmatranja ponovno dolazi do rasta ukupnih izračuna.

Najveći postotak ukupnih rashoda i izdataka čine tekući transferi. Kao što je prije navedeno, tekuće transfere sačinjavaju plaće i naknade troškova zaposlenih, doprinosi poslodavaca te izdaci za materijal, stini inventar i usluge. Plaće i naknade troškova zaposlenih prikazani su prema bruto načelu. Bruto plaće u Federaciji BiH u razdoblju od pet godina kretale su se od 1.272 KM do 1.365 KM što je povezano sa porastom broja zaposlenih osoba, ali i uvjetima rada na području cijele države. Prosječne bruto plaće na području Kantona Posavskog i općine Orašje kroz sve godine bilježi niže iznose u rasponu od 1.050 KM do 1.180 KM te respektivno se povećava kroz godine.

Grafikon 2. Struktura tekućih transfera u postotku

Izvor: izrada studenta na temelju podataka općine Orašje

Izdaci za materijal, sitni inventar i usluge kroz godine imaju oscilacijska kretanja, tako u parnim godinama ostvaruju se porasti izdataka dok u neparnim godinama dolazi do smanjenja. Ova stavka sačinjena je od niza izdataka koji su ključni za svakodnevne poslove i način života stanovnika općinskog prostora. Putni troškovi, izdaci za energiju, nabava materijala, izdaci za komunikacijske i komunalne usluge, izdaci za usluge prijevoza i goriva, izdaci za tekuća održavanja, izdaci za osiguranja te ugovorne i druge posebne usluge sve navedeno sačinjava izdatke za materijal, sitni inventar i usluge. Najveći udio odlazi na izdatke za energiju i ugovorne i druge posebne usluge. Od izdataka za energiju svake godine najvećim dijelom financira se energija za javnu rasvjetu, dok ugovorne i posebne usluge najvećim dijelom financiraju rad vijećnika, komisije i odbora.

6. Zaključak

Proračun je osnovni financijski plan u kojem su iskazani svi prihodi i primici, te izdaci i rashodi svake lokalne, regionalne jedinice samouprave te cijele države za period od jedne godine. „Sredstva budžeta (proračuna) koriste se za financiranje poslova, funkcija i programa organa Federacije, odnosno kantona, gradova i općina, kao i drugih korisnika budžeta“ („SN FBiH“ 102/13). Prema Zakonu o proračunu svaki proračun se sastoji od općeg i posebnog dijela te plana razvojnih programa. Plan razvojnih programa značajan je za lokalne jedinice samouprave i donosi se za razdoblje od tri godine. Jedinice lokalne samouprave čine općine, gradovi i županije/kantoni. Kako bi se olakšalo praćenje prihoda i rashoda postoji nekoliko proračunskih klasifikacija. „Proračunske klasifikacije okvir su kojim se iskazuju i sustavno prate prihodi i primici te rashodi i izdaci po nositelju, cilju, vrsti, lokaciji, namjeni i izvoru financiranja.“ (Bajo, Jurlina-Alibegović, 2008:53).

Općinu Orašje sačinjavaju 13 naseljenih mjesta od kojih je jedno gradsko i 12 ruralnih. Prema mišljenju autorice Ott (2009) korisnici lokalnih proračuna su institucije koje je osnovala lokalna jedinica, te koje se većim dijelom financiraju iz lokalnog proračuna (srednje i osnovne škole te dječji vrtići), osim proračunskih korisnika postoje i izvanproračunski korisnici lokalnih proračuna. Također, proračun kantona, gradova i općina i financijski planovi njihovih izvanproračunskih fondova prema Zakonu o proračunu („SN FBiH“, 102/13) objedinjuju se na razini kantona i dostavljaju ministarstvu financija.

Izvršavanjem proračuna općine Orašje utvrđenja su različita kretanja prihoda i rashoda u razdoblju od 2014. do 2018. godine. Može se zaključiti kako prihodi nisu istovjetni rashodima te da dolazi do ostvarivanja deficita/suficita u pojedinim godinama. U 2014. godini bilježi se deficit od 77.152,00 KM, sljedećim godinama zabilježen je suficit proračuna kako slijedi; 151.204,00 KM; 54.369,00 KM; 468.859,00 KM; 97.136,00 KM. Također, analizom proračuna kroz razdoblje od pet godina može se zaključiti kako iako teritorijalno mala Općina iz godine u godinu napreduje no unatoč velikom napretku kao i u ostalim predjelima države najveći problem je odlazak sve većeg broja stanovništva odnosno rasne snage koji nisu zadovoljni mogućnostima u rodnim predjelima. Sagledavajući zakone o porezima i zakone o doprinosima i primanja, može se zaključiti kako su ti iznosi poprilično veliku u odnosu na nizak postotak PDV-a od 17%. Isto tako ako se promatraju

socijalne pomoći i poticaje za mlade i obitelji iznosi su neznatni te ni malo privlačni mladima za opstanak. No taj problem je problem većih razmjera a ne samo lokalnih.

LITERATURA

1. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine: <http://bhas.gov.ba/> [pristupljeno 20.4.2020]
2. Bajo, A. (2006). *Proračunski sustav – ornament ili sredstvo upravljanja državnim financijama*. Zagreb: Institut za javne financije
3. Bajo, A.; Jurlina-Alibegović, D. (2008). *Javne financije lokalnih jedinica vlasti*. Zagreb: Školska knjiga
4. Bratić, V. (2008). *Odlučivanje o lokalnim proračunima – Između sna i jave*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert
5. Federalno ministarstvo financija. (2020). *Proračun/budžet za građane 2020*.
6. Federalni zavod za statistiku: <http://fzs.ba/> [pristupljeno 10.6.2020.]
7. Federalni zavod za programiranje razvoja: <https://www.fzzpr.gov.ba/> [pristupljeno 10.6.2020.]
8. Jakir Bajo, I. (2016). *Priručnik za izradu izjave o fiskalnoj procjeni zakona, drugih propisa i planskih akata na proračun*. Sarajevo: Federalno ministarstvo financija
9. Jelčić, B. (2001). *Javne financije*. Zagreb
10. Jurković, P. (2002). *Javne financije*. Zagreb: MASMEDIA
11. Jurlina-Alibegović, D. (2003). *Financiranje lokalne samouprave – Studije slučaja Njemačke, Slovenije i Hrvatske*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert
12. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. (2020). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*: <https://www.enciklopedija.hr/> [pristupljeno 10.6.2020.]
13. Matić B., Čulo I., (2008). *Ekonomski vjesnik*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku
14. Ministarstvo financija RH: <https://mfin.gov.hr/> [pristupljeno 20.04.2020.]
15. Ministarstvo financija Porezna uprava: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/ [pristupljeno 10.09.2020.]
16. Ministarstvo uprave: <https://uprava.gov.hr/koji-su-vlastiti-izvori-sredstava-opcine-i-grada/13895> [pristupljeno 10.09.2020.]
17. Ott K. (2000). *Priručnik vodič za građane – Institut za javne financije*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert
18. Ott K. (2009). *Priručnik vodič za građane – Institut za javne financije*. Drugo izmjenjeno izdanje. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert

19. Popis 2013. u BiH: <http://www.statistika.ba/> [pristupljeno 05.08.2020.]
20. Rubin, I. S. (2000) *The Politics of Public Budgeting: Getting and Spending, Borrowing and Balancing*, 4th ed. New York: Chatham House Publishers
21. Sikirić A.M., (2011). *Uloga riznice u sustavu proračuna*. Rijeka
22. Službena stanica Općine Orašje: <https://www.orasje.ba/> [pristupljeno 15.05.2020.]
23. Šimurina, N.(2012). *Javne financije u Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski fakultet.
24. Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine: http://www.uino.gov.ba/b/Porezi/PDV/Opce_informacije.html [pristupljeno 05.08.2020.]
25. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine: <http://www.fbihvlada.gov.ba/hrvatski/> [pristupljeno 20.04.2020.]
26. Zakon o budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine. Službene novine Federacije BiH, broj 20/98; broj 102/13
27. Zakon o federalnim pristojbama i tarifi federalnih upravnih pristojbi. Službene novine Federacije BiH, broj 06/98
28. Zakon o financiranju jedinica lokalne samouprave u Federaciji BiH. (2006). Radni materijal
29. Zakon o financiranju jedinica lokalne i regionalne samouprave (2017). Narodne Novine 127/17
30. Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosni i Hercegovini. Službene novine Federacije BiH, broj 49/06
31. Zakon o proračunu (2015). Narodne novine 87/08; 136/12; 15/15
32. Zakon o porezu na dohodak. Službene novine Federacije BiH, broj 10/08

Popis tablica :

Tablica 1. Raspodjela djeljivih prihoda u postotku (%)	8
Tablica 2. Analiza poreznih stopa u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj	11
Tablica 3. Prikaz broja stanovnika i broja zaposlenih	13
Tablica 4. Prikaz broja nezaposlenih i stope nezaposlenosti	14
Tablica 5. Proračun općine Orašje od 2014. do 2018 god.	16
Tablica 6. Struktura prihoda i primitaka	17
Tablica 7. Struktura rashoda i izdataka općine Orašje.....	23

Popis grafikona

Grafikon 1. Struktura prihoda od poreza	20
Grafikon 2. Struktura tekućih transfera u postotku.....	25